

mok, mennyiségek, vásárlási párbeszéd) altéma mellett az éttermi rendelés és az ételek nevei kerülnek terítékre. Majd ezt követi a születésnap (hónapok, napok), ünnepnapok, végül a testrészek és a betegségek tárgyalása is. Ez utóbbi szókincse túlmutat a kezdő szinten, akárcsak a fejezetet záró szabadidő és hobbi altéma. A jelen idejű, alanyi ragozású igei paradigma egyes szám első, második és harmadik személye a könyvben egyedül itt olvasható táblázatos formában (107), kár, hogy mind a tíz felsorolt ige ikes, és így nem kaphatnak példát a nyelvtanulók más ragozási sorra, például a létige ragozása sem szerepel a könyvben.

A művet örvendetes módon az országismereti fejezet zárja, amely érthető módon német nyelvű. A magyarországi, régiós térképeket és a győri nevezetességeket bemutató igényes képanyag (122) mellé érdemes lett volna többféle kvízfeladatot alkotni, melyek túlmutatnának az épületfelismerésen.

Összegzésként elmondható, hogy a tananyag teljesíti a szerzők által megfogalmazott célkitűzést, az intézmények számára túlélő csomag született a kommunikatív nyelvoktatás korai szakaszának szellemében, de az anyag szélesebb körű használatához és hatékony oktatásához további kiegészítő anyagokra és minden esetben felkészült tanárookra van szükség.

Árvay Anett

IRODALOM

- Durst Péter (2004): *Lépésenként magyarul*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem, Hungarológia Központ.
- Erdős József – Prileszky Csilla (2001): *Halló, itt Magyarország! I-II*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Hlavacska Edit – Hoffmann István – Lackó Tibor – Maticsák Sándor (1996): *Hungarolingua 1-2*. Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem.
- Schmidt, R. W. (1990): The role of consciousness in second language learning. *Applied Linguistics*. 129–158.

Szili Katalin (2010): A grammatika a magyart idegen nyelvként tanító munkákban – a közelmúlt eredményei és a jövő kihívásai. *THL* 2/1–2, 169–185.

Thomas, J. (1995): *Meaning in interaction*. Harlow: Longman.

Мария Янкович

O проблемах перевода на русском языке

[Jankovics Mária: Fordítási problémák az orosz nyelvben]

Szombathely: Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Savaria Egyetemi Központ, Szláv Filológiai Intézet, 2011. 164 p.
ISBN 978-963-9871-45-8

Jankovics Mária, a Nyugat-magyarországi Egyetem főiskolai tanára, valamint a Szláv Filológiai Intézet igazgatója már számos tanulmányában foglalkozott mélyrehatóan a fordítás elméletének és gyakorlatának kérdéskörével. 2011-ben kiadott kötetének célja, hogy az utóbbi évtizedben megjelent munkáit nagyobb témakörökbe rendezetten, egyetlen egységként mutassa be. Írásai a műfordítás sarkalatos kérdései mellett a nyelvfejlődési tendenciák, azon belül a szókölcsonzések, neologizmusok és rövidítések témáját, továbbá a kultúrák közti kommunikáció és globalizálódó világunk nyelvi vetületeit ölelik fel.

A kötet első három tanulmányában (*Размышления о вопросе заимствования, Неологизмы в русской и венгерской коммуникации, Некоторые тенденции в современном русском и венгерском словоупотреблении*) a szerző áttekinti a mai orosz és magyar szókészlet bővülésének és a szóhasználat változásainak tendenciáit. Kiemeli az orosz szókészletbővülés leggyakoribb módozatának, az idegen szavak átvételének történeti aspektusait. Szemléletesen, táblázatba foglalva utal az orosz nyelv által befogadott kölcsönszók eredetére, meghatározza a latin, görög, német, francia, olasz stb. nyelvekből átvett szókölc-

csönzések arányát a 14. századtól kezdve napjainkig. Habár a kölcsönszavakat megjelenésük pillanatától neologizmusként kezeljük, maximálisan egyetérthetünk a szerzővel abban, hogy a neologizmus fogalma rendkívül viszonylagos, hiszen azok a lexikai egységek, amelyek néhány évtizede neologizmusnak számítottak, mára már általánosan elfogadottá váltak a befogadó beszélőközösségben (13).

A hivatásos fordító számára azonban komoly nyelvészeti feladat az újonnan keletkező szavak, közülük is leginkább a rövidítések és az új frazeológiai egységek hiteles közvetítése forrásnyelvből a célnyelvbe. Minden esetben fel kell tennünk a kérdést, hogy létezik-e megfelelő célnyelvi ekvivalens. Az ekvivalensek fellelhetőségét azonban megnehezíti többek között az a körülmény is, hogy az orosz nyelvben először a rövidítések feloldása történik meg, majd ez alapján kerül be a nyelvhasználatba új hangsorként a rövidítés (*СПИД: Синдром приобретенного иммунного дефицита = AIDS*), míg a magyar nyelv a kiinduló nyelv – napjainkban legtöbbször az angol amerikai változatából átvett – eredeti rövidítési formáit fogadja be. További gondos odafigyelést kíván meg a fordítótól az orosz nyelvben egyre inkább elterjedő tendencia, miszerint

- (1) szókészletébe az utóbbi időben egyes közismert rövidítések különleges expresszív, néhol már-már pejoratív stílusminősítésű konnotációval (például *зос, соц, проф*) kerülnek be (22),
- (2) továbbá bármelyik jövevény rövidítés új szóképzés kiindulópontjaként szolgálhat (például *ЦБ-Центральный банк чебешник*) (23).

A frazeologizmusok fordításának problematikájára a szerző különös figyelmet fordít két tanulmányában is (*О некоторых русских ФЕ и их венгерских соответствиях, Фразеологизмы в рассказах А. П. Чехова глазами венгерского переводчика*) oly módon, hogy csoportokra bontja a frazeologizmusok fordítástechnikai módszereit. A csoportokat a for-

rásnyelv (orosz) célnyelvi (magyar) megfeleltethetősége alapján alakítja ki.

- (1) A magyar ekvivalens teljes egészében megegyezik az orosz változattal.
- (3) A magyar ekvivalens csak részben egyezik meg az orosz változattal.
- (3) A frazeológiai egység tartalmi megfelelője létezik a magyar nyelvben, de nyelvi megformálása más.
- (4) A frazeológiai egységnek nincs magyar nyelvi ekvivalense.

Ez utóbbi esetben elengedhetetlen az olvasóközönség háttérismereteinek maximális figyelembevétele. Összességében a frazeologizmusok adekvát fordítása érdekében legtöbbször a teljes értékű ekvivalenseket, ritkábban az analóg szerkezeteket, ezeknek hiányában pedig más szót vagy szóösszetételt kell alkalmazni. A frazeológiai egységek fordításának nehézségei végigvonulnak a kötet további tanulmányában is konkrét irodalmi művek fordításának kapcsán. Kiemelendő a szerző azon megfigyelése, hogy az egyes frazeologizmusok fordítása a rendelkezésre álló fordítási technikák alkalmazásának következtében helyenként tartalmi veszteségekkel, más esetekben viszont tartalmi többlettel járhat, lényeges azonban, hogy a tartalmi veszteséget a tartalmi többlet mindig képes legyen kompenzálni (122).

Az ezt követő hat tanulmányban a szerző – az adatalapú közlések bemutatására törekedve – csokorba szedi azokat a fordítástechnikai módszereket, amelyek az orosz irodalom nagyjai (Puskin, Csehov, Gogol) jól ismert műveinek egyes műfordításaiban merülnek fel. A gazdag példaanyag alapján bepillantást nyerhetünk a művek címének, a tulajdonnevek, azon belül is a földrajzi nevek és a beszélő nevek, továbbá a titulusok és megszólítások fordításánál felmerülő dilemmákba, a szociokulturális háttér magyar olvasó felé közvetítésének módozataiba, a régebbi és az újabb fordítások összevetésekor észlelhető korspecifikus nyelvi változásokba (74). A tulajdonnevek átadásakor élhetünk a translite-

ráció és a transzkripció átalakítási műveletek lehetőségével, azaz a reáliák mechanikus átvitelével az egyik nyelvből a másikba grafikus elemek segítségével, maximálisan megközelítve az eredeti fonetikai formát, megőrizve eközben az idegenség érzését is. Míg a nyelv folyamatosan fejlődik, a fordítások elavulhatnak. Változnak az olvasók elvárásai is a fordítóval és a fordítással szemben, jól érzékelhető az adott kor irodalmi ízlésének módosulása. Elég, ha csak Csehov *Попрыгунья* című, 1892-ben megjelent elbeszélésének tíz különböző címfordítási megoldását vesszük szemügyre. A tíz fordítási lehetőség közül álljon itt csak három: *Ingó nádsszál* (1903), *A lidérc* (1912), *A léha asszony* (1947). A szerző a gazdag példaanyag beható elemzése végén arra a következtetésre jut, hogy a címek fordításánál olyan ekvivalens mellett kell voksolnia a fordítónak, amely

- (1) a jövőbeli olvasóinak érdeklődését felkelti,
- (2) az adott kor olvasóinak irodalmi ízléséhez illeszkedik, és
- (3) a célnyelv legfrissebb normáit követi (77).

A kötetet záró három tanulmány (*Межкультурная коммуникация в зеркале венгерского перевода «Антоновских яблок» И.А.Бунина, Межкультурное взаимопонимание при переводе с венгерского языка на русский, Язык и глобализация*) rávilágít arra, hogyan nyithatnak a fordítási-átalakítási eljárásokkal kapcsolatos kérdések a kultúraközi kommunikáció kutatása terén is új fejezetet. A forrásnyelv és a célnyelv átfogó ismeretén kívül a fordítónak kiválóan kell ismernie az adott beszélőközösség szokásait, hagyományait, társadalmi és kulturális életének sajátosságait, reáliáit, és rendelkeznie kell azzal a képességgel, hogy a két beszélőközösség között bizonyos fordítástechnikai eszközök segítségével megteremtse a folyamatos

átjárhatóságot (142). A kultúraközi kommunikáció szempontjából is számos kutatási kérdést vetnek fel a reáliák, amelyek egy bizonyos nép mindennapjaira, kultúrájára, szociális és történelmi fejlődésére jellemzőek. Ezek lehetnek földrajzi, etnográfiai és társadalmi-politikai jellegűek. A reáliaközvetítés módszereinek kiválasztása számos tényezőtől függ, többek között a fordítandó szöveg műfajától, a reália jellegétől, illetve az adott reália kontextusban betöltött szerepének mértékétől stb. (145–146).

A nemzetköziesedésnek nemcsak politikai és gazdasági jellegű következményei, hanem kulturális folyamányai is nagymértékben érzékelhetőek, napjainkban ezek alakítják a fordítási folyamatokat is. Már a tanulmánykötet elején is utal Jankovics Mária a jövővényszavak megsokszorozódására, meghonosulására és esetleges szemantikai változásaira (22, 160). A kötet végén is hangsúlyozza, hogy a globalizáció során az új eszközök, tárgyak megnevezése olykor még egy nyelv viszonylatában, azaz anyanyelven is nehézséget okoz, s még nehezebb két vagy több, állandóan mozgásban lévő, dinamikusan változó nyelvi közegben megjelenő nyelvi jelenségekre megtalálni a legszerencsésebb megfelelőket (155).

A szerző célkitűzéseinek megfelelően áttekinti a fordításelmélet orosz vonatkozásait, és az elméleti egységekbe jó érzékkel helyezi el az empirikus tapasztalatok kiválóan össze rendezett dokumentációját. Tekintettel arra, hogy itthon egyre több kutató és kutatócsoport figyelme irányul a fordítástudomány felé, továbbá az orosz nyelv iránt is fokozatosan nő az érdeklődés, a tanulmánykötet méltán számíthat széles olvasótáborra. A fordítás oktatásában tevékenykedő kollégáknak jó szívvel ajánlom, de fordítással foglalkozó hallgatók is haszonnal forgathatják szemléletes gyakorlati példatárként.

Csák Éva